

УДК 37.091.12:005.963.2-051(045)

*ІННА ШОРОБУРА, доктор педагогічних наук, професор, ректор,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна
ORCID iD 0000-0003-3728-7968
shorobura@gmail.com*

*ІННА РАШИНА, викладач кафедри педагогіки, Хмельницька
гуманітарно-педагогічна академія, Україна
ORCID iD 0000-0002-8193-9364
inna-rashina@ukr.net*

ВИКЛАДАЧ-ТЮТОР ЯК СУБ'ЄКТ ДИСТАНЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*INNA SHOROBURA, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Ukraine
INNA RASHYNA, lecturer of the department of pedagogy of Khmelnytskyi
Humanitarian-Pedagogical Academy, Ukraine*

LECTURER-TUTOR AS A SUBJECT OF DISTANCE EDUCATIONAL PROCESS

У статті розкриваються основні тенденції впровадження дистанційної освіти в Україні. Велика увага приділяється функціям системи підготовки викладачів. Дається визначення понять "дистанційна освіта" і "викладач-тьютор". Визначено моделі дистанційного здобуття освіти, види функціональної діяльності викладача закладу традиційного навчання та дистанційної освіти. Зазначено, що існує зміна функцій тьютора порівняно з функціями викладача, які істотно впливають на обсяг і зміст видів його діяльності. Виокремлено функції, які покладаються на викладача в процесі дистанційного здобуття знань, а саме координація пізнавального процесу, коригування курсу, керівництво навчальними проектами та інше. Зазначено, що викладач-тьютор керує навчальними групами взаємопідтримки, допомагає здобувачам освіти у їхньому професійному самовизначенні. Тьютор заохочує та сприяє навчанню, створюючи умови для рівноpartnerських взаємин, які забезпечують ефективність процесу навчання, покращують якість професійної освіти.

Ключові слова: освіта, дистанційна освіта, освітній процес, здобу-

вач освіти, викладач-тьютор.

Summary. The article reveals the main tendencies of introduction of distance education in Ukraine. Much attention is paid to the functions of the teacher training system. The definition of distance education and lecturer-tutor has been given. The models of distance education, the types of functional activity of the teacher of the institution of traditional education and distance education have been defined. It is mentioned that there is a change of the functions of the tutor comparing to the functions of the lecturer, which significantly affect the scope and the content of their activities. The functions that are entrusted to the lecturer in the process of remote acquisition of knowledge, namely the coordination of the cognitive process, course adjustment, management of educational projects and more, have been singled out. It is noted that the lecturer-tutor manages the study groups of mutual support, helps students in their professional self-determination. The tutor encourages and promotes learning, creating conditions for equal partnership relations that ensure the effectiveness of the learning process, improve the quality of vocational education.

Key words: education, distance education, educational process,

educational recipient, lecturer-tutor.

Мета: визначити роль тьютора як суб'єкта освітнього процесу в системі дистанційного навчання.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розвиток сучасної науки і освіти зокрема визначає стрімкий динамізм, ускладнення суспільних і міжособистісних взаємин, багаточисельні кризові явища. Традиційна формула освітнього процесу, на основі якої викладач надає знання, а здобувачі освіти самостійно набувають уміння та навички, уже не є актуальною. Реалії інформаційного суспільства зумовлюють необхідність набуття здатності та вмінь самостійно здобувати і нестандартно використовувати знання, опанувати інформаційні технології їх пошуку, осмислення, поглиблення та застосування, які стають органічною потребою кожної людини. Цьому активно сприяє й сучасна система неперервної освіти, складовою якої є дистанційна форма організації освітнього процесу. Головну роль в такій формі здобуття знань відіграє безпосередньо викладач. Саме він постає для здобувачів освіти як тьютор.

Аналіз досліджень і публікацій. В останні десятиліття швидко розвиваються науково-методичні основи дистанційної освіти. Проблемам її

розвитку присвячені роботи багатьох зарубіжних учених, таких як: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д. Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон та ін. і відповідно вітчизняних: О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хурторський. Та незважаючи на велику кількість наукових досліджень, сучасна дистанційна освіта в Україні нагадує традиційні форми заочного навчання без застосування всіх можливостей принципово нових форм і методів навчання.

Дослідженням питань щодо становлення та розвитку тьюторства займалися в різні періоди Е. Gordon, М. Моог, D. Palfreyman, Л. Бендова, Л. Долгова, Т. Ковальова, Є. Колосова, А. Бойко, А. Махов, О. Леонтева, Г. Андреева, Л. Бендова, Н. Пелипичевская, Я. Бельмаз, Є. Белицкая, Є. Челнокова та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес підготовки викладачів становить високорозвинену багатоаспектну систему, основними функціями якої є продукування, передання та поширення знань. Продукування знань передбачає наукові дослідження, упровадження їх у практику, розробку нових навчальних дисциплін, освітніх програм, науково-методичного супроводу. Під переданням знань вбачаємо освітній процес у розмаїтті форм, методів, засобів і освітніх технологій. Поширення знань має на меті видання навчальних посібників, наукових монографій, статей тощо (Кузьмінський, 2011, с. 139).

Сьогодні не існує єдиного визначення поняття "дистанційна освіта". Саме тому найбільш точним ми вважаємо тлумачення, запропоноване Міністерством освіти і науки України. Отже, дистанційна освіта – це можливість навчатися та отримувати необхідні знання віддалено від навчального закладу в будь-який зручний для здобувача час. Права та обов'язки учасників навчального процесу регулюють положення про дистанційну освіту та Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (Дистанційна освіта...).

У даних нормативно-правових документах зазначено, що дистанц-

ійно здобувати освіту в Україні можуть громадяни, котрі мають середню, професійну, вищу освіту, а також ті, що мають можливість виконувати дистанційно необхідні завдання за допомогою освітніх технологій. Процес навчання побудований на використанні різних комунікаційних засобів. Після завершення такого навчання здобувачі освіти отримують відповідні сертифікати. Також різними є терміни цієї форми навчання. Наприклад, термін навчання на базі середньої вищої освіти становить 6, на базі середньої професійної освіти – 4,5, вищої неюридичної освіти – 3 роки (Пінчук, 2013).

Варто також зазначити різноманітність моделей дистанційного здобуття освіти: на базі самостійного вивчення матеріалу (екстернат); навчання в закладі вищої освіти; співпраця закладів освіти; автономні освітні установи; автономні навчальні системи; дистанційна освіта з використанням мультимедійних програм.

Важливим питанням у процесі дистанційної освіти є підготовка викладача до такої роботи, оскільки її зміст та форма суттєво відрізняються від традиційної. На нього покладаються певні функції, а саме: координація пізнавального процесу, коригування курсу, що викладається, консультування при укладанні індивідуального навчального плану, керівництво навчальними проектами тощо. Викладач курує навчальні групи взаємопідтримки, допомагає здобувачам освіти у їхньому професійному самовизначенні (Енциклопедія освіти..., 2008, с. 367). Сьогодні викладачів, котрі працюють з учнями дистанційно, пропонують називати тьюторами.

Ми поділяємо думку Т. Литвиненко, яка стверджує, що тьютор – це той, хто організовує умови для складання та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учня, веде індивідуальні або групові заняття зі студентами, репетитор, наставник (Литвиненко, 2012, с. 165–172).

Як свідчить аналіз науково-педагогічної літератури, у закордонній практиці існує розгалужена класифікація тьюторів: викладач-розробник

навчально-методичних матеріалів; консультант з методів навчання (фасилітатор); фахівець, який здійснює поточну методичну підтримку навчання студента (тьютор); фахівець з методів контролю за результатами навчання (інвігілатор) (Ясулайтіс, 2005, с. 17–18).

Спробуємо виділити наступні види функціональної діяльності викладача закладу традиційного навчання та дистанційної освіти:

1. Викладач забезпечує знання студентам у готовому вигляді; формує практичні вміння і навички; безпосередньо управляє процесом навчання студентів; формує і реалізує суб'єктно-об'єктний стиль взаємин зі студентами;

2. Тьютор розробляє зміст дидактичних матеріалів з урахуванням індивідуальних особливостей студентів; організовує їх навчальну діяльність щодо засвоєння дидактичного матеріалу; консультує з питань виконання дидактичних завдань; координує самостійну навчально-пізнавальну діяльність студентів; здійснює моніторинг виконання завдань (зворотний зв'язок); аналізує та оцінює стан виконання навчальних завдань, проєктів; забезпечує суб'єктно-об'єктні взаємини у процесі дистанційного навчання між викладачем і студентами (Richards, 2005).

Аналізуючи вказані вище види діяльності викладача та тьютора, можна побачити, що зміни функцій тьютора порівняно з функціями викладача істотно впливають на обсяг і зміст видів його діяльності. Робота тьютора в дистанційному навчанні змінюється і полягає, перш за все, у її організації та стосунках між ним і здобувачами освіти. Тьютор заохочує та сприяє навчанню, створюючи умови для рівноpartnerських взаємин, які забезпечують ефективність процесу навчання, покращують якість професійної освіти.

Тьютор, розділяючи відповідальність за навчальний процес і його результативність із здобувачами освіти, визначає загальну схему організації їх самостійної навчальної діяльності, пропонує загальні рамки навчальної ситуації, у якій здобувачі мають можливість реалізувати свої

потреби, інтереси і конструктивний творчий потенціал. Викладач-тьютор створює ситуацію розвитку, яка надає здобувачу освіти свободу і відповідальність у виборі і прийнятті рішень, автономність, незалежність дій, свободу взаємодії і співпраці у розв'язанні навчальних завдань разом з відповідальністю за результат (*Положення про дистанційне...*, 2013, с. 3-4).

Здійснюючи аналіз освітньої ситуації в Україні, можемо зазначити, що не кожен викладач, котрий працює у сфері вищої освіти, здатний стати тьютором, оскільки така форма роботи вимагає ряду факторів. Серед них, наприклад, визначається вдала організація освітнього процесу на відстані з використанням Інтернету або інших сучасних засобів інформаційних і комунікаційних технологій. І справа не в умінні користуватись електронною поштою чи комп'ютером. Головним для нього має стати високий рівень якості викладання дисципліни на основі впровадження в навчальний процес нових педагогічних технологій з урахуванням особливостей спілкування зі студентами на відстані; готовність до усунення психолого-педагогічних труднощів, пов'язаних з відсутністю контакту зі студентами на рівні вимог особистісно-орієнтованого навчання. Пріоритет особистості студента не тільки не знижує ролі тьютора, але, навпаки, ускладнює її, підвищує вимоги до нього як до організатора партнерської взаємодії в системі "студент – група – викладач". Тьютор, розділяючи відповідальність за навчальний процес і його результативність із студентами, визначає загальну схему організації їх самостійної навчальної діяльності, пропонує загальні рамки навчальної ситуації, у якій здобувачі освіти реалізують свої потреби, інтереси і конструктивний творчий потенціал; тьютор намагається створити ситуацію розвитку, яка надає студенту свободу і відповідальність у виборі і прийнятті рішень, автономність, незалежність дій, свободу взаємодії і співпраці у розв'язанні навчальних завдань водночас із відповідальністю за резуль-

тат (*Гарбуза, 2019, с. 71–75*).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, урахувавши виклики сучасного суспільства та вимоги освіти, ефективність виконання викладачем своїх функцій в умовах організації дистанційної освіти залежить від якості оволодіння ним знаннями, уміннями та навичками педагогічної діяльності, характерними для цієї форми здобуття знань, що, у свою чергу, зумовлює необхідність уведення у навчальні програми підготовки викладачів спеціальних курсів, які будуть спрямовані на напрацювання додаткових компетенцій, необхідних викладачу-тьютору.

Модернізація дистанційного освітнього середовища в Україні передбачає реалізацію низки досліджень у даному напрямі: вивчення зарубіжного досвіду та впровадження нових форм організації навчання; розробку новітніх форм для застосування їх у системі дистанційного навчання студентів; визначення функцій та змісту особливостей діяльності викладача-тьютора.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Гарбуза, Т. (2019). Тьютор як суб'єкт освітнього процесу в системі дистанційного навчання. *Молодь і ринок*, 1 (168), 71–75.

Дистанційна освіта. Взято з: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita> (дата звернення: 05.06.2019).

Енциклопедія освіти. (2008). Київ: Юрінком Інтер.

Кузьмінський, А. І. (2011). Педагогіка вищої школи. Київ: Знання.

Литвиненко, Т. А. (2012). Індивідуалізація в освітньому процесі: шляхи тьютерської допомоги в приватних навчальних закладах. *Гуманітарний вісник ЗДА*, 50, 165–172.

Пінчук, О. П., Манако, А. Ф., Савельєва, І. В. (2013). Науково-методичні рекомендації щодо використання педагогічними працівниками дистанційних форм навчання. Київ: ПТЗН НАПН України.

Положення про дистанційне навчання: прийняте 25.04.2013 №466.

Ясулайтіс, В. А. (2005). Дистанційне навчання. Київ: МАУП. 72 с.

Richards, J. C. (2005). *Professional Development for Language Teachers*. Cambridge University Press. 197 p.

REFERENCES

Gharbuza, T. (2019). Tjutor jak sub'jekt osvitnjogho procesu v systemi dystancijnogho navchannja. [Tutor as a subject of educational process in the distance learning system]. *Molodj i ryнок*, 1 (168), 71–75. Doi: 10.24919/2308-4634.2019.158528 [in Ukrainian].

Dystancijna osvita. [Distance education]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita> [in Ukrainian].

Kremenj, V. (ed). (2008). *Encyklopedija osvity*. [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Jurinkom Inter [in Ukrainian].

Kuzjminskij, A. (2011). *Pedagoghika vyshhoji shkoly* [Pedagogy of high school]. Kyiv: Znannja [in Ukrainian].

Lytvyenko, T. (2012). *Indyvidualizacija v osvitnjomu procesi: shljakhy tjutorskoho dopomogy v pryvatnykh navchalnykh zakladakh* [Individualization in the educational process: ways of tutoring in private schools]. *Ghumanitarnyj visnyk ZDA*, 50, 165–172.

Pinchuk, O., Manako, A., Saveljjeva, I. (2013). *Naukovo-metodychni rekomendacij shhodo vykorystannja pedagoghichnymy pracivnykamy dystancijnykh form navchannja*. [Scientific and methodological recommendations for the use of distance learning by teachers]. Kyiv: ITZN NAPN Ukrajinjy [in Ukrainian].

Regulations on distance learning from April 25.04.2013, № 466 [in Ukrainian].

Jasulajtis, V. A. (2005). *Dystancijne navchannja*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

Richards, J. (2005). *Profesiinyi rozvytok dlja vchyteliv movy*. [Professional Development for Language Teachers]. Cambridge University Press [in English].

Стаття надійшла 17.10.2020 р.